४

गर्दीत हरवलेली माणुसकी...........

डॉ अलका मोहन कदम
उपप्रचार्य,संदेश महाविद्यालय विक्रोळी

आश्चर्य वाटल ना विषय वाचून या विषयावर काही लिहिणे म्हणजे फार मोठी शोकांतिका होय . आपण मानवच आहोत ना? हा प्रश्न मला तर नेहमी पडतो . मला तर हा प्रश्न सतत पडत आहे . पण तुम्हाला पडतो का हा प्रश्न कधी तरी?

आता ही माणुसकी म्हणजे काय हो? एखाद्याने आपल्याला मदत केली तर आपण त्याला मदत करतो ती म्हणजे परतफेड किंवा सहकार्य होय . एखाद्या वेळेला आपल्याला कोणी मदत करत नाही ज्या वेळी आपल्याला नितांत गरज असते त्यावेळी अगदी अनोळखी व्यक्तीकडून आपल्याला मदत मिळते याला माणुसकी म्हणतात . आपला कोणताही स्वार्थ न पाहता निस्वार्थ वृत्तीने इतरांना मदत करणे म्हणजे माणुसकी होय . आजच्या २१ व्या शतकात मानवाला मानवधर्म उत्तम जाणून घेण्यासाठी या माणुसकीची आवश्यकता आहे .

आपल्या भारतीय थोर पुरूषांनी, संतानी, नेत्यांनी आणि समाज सुधारकांनी माणुसकी जपली म्हणून आज भारत स्वतंत्र आहे . आपल्या स्वतंत्र भारताची गणना प्रगत देशात केली जात आहे . याची अनेक उदाहरणे इतिहासात आहेत .

स्वामी विवेकानंदाचे गुरू स्वामी रामकृष्ण परमहंस ऐके दिवशी एका तलावाकाठी बसले होते . पाण्यात त्यांना एक विंचू बुडताना दिसला . त्यांनी विंचवाला पाण्याबाहेर काढण्याचा विचार केला . पाण्याबाहेर विंचवाला काढण्यासाठी नदीकाठी बसून पाण्यात हात घातला . विंचवाने स्वामीजींच्या हाताला डंख मारला . स्वामीजींनी पाण्यातून हात बाहेर काढला आणि पुन्हा पाण्यात हात घातला पुन्हा विंचवाने स्वामीजींच्या हाताला डंख मारला स्वामीजींनी पाण्यातून हात बाहेर काढला आणि यावेळी मनाशी निर्धार करून विंचवाला पाण्याबाहेर काढले . बराच वेळ नदीकाठावरून हे दृश्य पाहणारा व्यक्ती स्वामीजीजवळ आला आणि त्याने स्वामीजींना विचारले, स्वामीजी या विंचवानें तुम्हाला दोन ते तीन वेळा डंख मारला आणि तुम्ही त्याला वाचवले स्वामीजी त्या व्यक्तीकडे बघून स्मित हास्य करत म्हणाले, डंख मारणे विंचवाचा गुणधर्म आहे आणि वाचवणे हा मानव धर्म होय . आणि हे मानवा मी आपला हाच मानव धर्म पाळला .

Vol: 5th , Issue : IV, English-Marathi, Quarterly: 1st March. 2017,ISSN : 2319-5525

डॉ. प्रकाश आमटेने केलेले कार्य म्हणजे माणुसकी होय. त्यांनी अशा लोकांसाठी काम केले आणि त्याची मदत केली. ज्या लोकांना पैसा हा प्रकारही माहित नव्हता. जे लोक अंगभर कपडे घातलेल्या माणसाना बघून घाबरायचे, तेव्हा त्यांची सेवा केली. अशा लाखो लोकांना मुख्य प्रवाहापासून दूर असलेल्या गटाला ज्यांना अंगभर कपडे घालावेत याची माहिती नव्हती अशा लोकांना त्यांनी मुख्य प्रवाहात आणले. दुसरीकडे आजचा डॉक्टर खेड्यात आपली सेवा द्यायला तयार होत नाही जर जायचे असेल तर त्या भागातील सुविधांची माहिती काढतो. एखाद्याकडे पैसा कमी असेल तर पहिले पैसे भरा मग उपचार अशी अट असते. त्या माणसावर उपचारही केले जात नाहीत ही, वास्तवता आहे. सगळेच नाहीत पण काही लोक समाजात आहेत. वैदकीय क्षेत्रात माणुसकीचा हळुहळु ऱ्हास होत आहे. डॉक्टरानी आपला व्यवसाय मानवसेवा न ठेवता निव्वळ पैसा कमवण्याचा मोठा व्यवसाय केला आहे एखाद्या व्यक्तीला साधा सर्दी पडसे आणि साधा ताप असला तरी आपल्या मिळकतीत भर घालण्यासाठी आणि निव्वळ पैसा कमवण्यासाठी नको त्या टेस्ट करायला सांगतात अनेक वेळा डॉक्टरांच्या या हव्यासामुळे निरपराध लोकांचे प्राण जातात. माण्साच्या श्वासाची किंमत पैशात केली जाते. मग मनात विचार येतो की...... खरच हा पैसा इतका मोठा कसा झाला. जीवनापेक्षा मोठा कसा? एकाच घरात दोन भावांचे पटत नाही केवळ पैशामुळे. खून, दरोडा, बलात्कार, भ्रष्टाचार आणि फसवणूक अशा अनेक घटना घडतात आणि हे करणारा कोण? तर हा माणूसचा ज्याची माणुसकी पैशाने कमी केली. प्रत्येकाने हा मानवधर्म किंवा माणुसकी जपली तर खऱ्या अर्थाने आपला भारत सुजलाम सुफलाम् होईल. परंतु आजच्या २१ व्या शतकात ही माणुसकी हळुहळु हरवत आहे.

माणुसकी हरवण्याची कारणे ः

स्पर्धा ः आज प्रत्येक क्षेत्रांत स्पर्धा वाढली आहे. स्पर्धेत टिकून राहण्यासाठी मानवी जीवन घडयाळाच्या काट्याप्रमाणे झाले आहे. स्पर्धेत टिकून राहण्यासाठी पालक आपल्या पाल्याला परीक्षेत चांगले गुण यावेत आणि गुण मिळाले नाही तर इतरांना काय वाटेल याचा विचार करतात. बऱ्याच वेळा गुण मिळाले नाही म्हणून आपल्या मुलांवर मानसिक दबाव आणतात त्यामुळे विद्यार्थी आत्महात्या करत आहेत. मुंबईची लाइफलाईन म्हणजेच रेल्वे होय. हिच रेल्वे फलाटावर आली तर प्रत्येक जण गाडीत चढण्याची आणि उतरण्याची इतकी घाई करतो की एखादा व्यक्ती फलाटावर पडला तर त्याला मदत करावी असे वाटले तरी वेळ नसल्याने मदत करत नाही. अनेक वेळा कितीतरी लोक यामुळे अपघातात सापडतात आणि बऱ्याचदा वेळेवर मदत न मिळाल्याने लोक मरतात.

भावनाचा लोप ः आजच्या यंत्रयुगात भावना लोप झाल्या आहेत. मोबाईल वरील गटावर भावना व्यक्त करण्यासाठी आपण भावनात्मक चित्रांचा वापर करत आहोत. एखाद्याला पुरस्कार मिळाला तर लगेच आपण

Vol: 5th, Issue : IV, English-Marathi, Quarterly: 1st March. 2017,ISSN : 2319-5525

त्याला अभिनंदनाचे चित्र पाठवतो. आता तर आपण एखद्याचा मृत्यू झाला तरी आपण त्याला दुःखी चित्र पाठवतो. पूर्वी आपण एकमेकांच्या सुखदुःखात भेटायलां जात होतो परंतु आज संदेश पाठवला जात आहे. आज आपण २१ व्या शतकात भावना फक्त एखाद्या चित्राने व्यक्त केल्या जात आहेत एखाद्या व्यक्तीचे निधन झाले किंवा एखाद्याला पुरस्कार मिळाला तर आपण त्या व्यक्तिच्या घरी जाऊन वेळ नसेल तर त्याचे सांतवन करत नाही किंवा त्याचे अभिनंदन करण्यासाठी फुलांचा गुच्छ घेऊन घरी जात नाही फक्त मोबाईलवर ग्रुपवर भावनात्मक चित्रे पाठवतो.

संस्कृतीचा ऱ्हास : भारतात निरनिराळे धर्म आहेत आणि या प्रत्येक धर्माच्या संस्कृतीतून माणुसकी जपणे आणि तिचे संवर्धन झालेच पाहिजे याचे धडे दिले आहेत. आज रूढी आणि परंपरांचे फक्त इतरांना दाखवण्यासाठी त्यांचे पालन केले जात आहेत. सणावाराला पाहुणे घरी येणे आणि नातेवाईकांच्या घरी आपण जाणे कमी होत आहे.

पाश्चिमात्यकरण : भारतीय समाजावर पाश्चिमात्यकरणाचा परिणाम झाला आहे. हळुहळु पाश्चिमात्यकरण भारतीय समाजावर पूर्णपणे आघात करत आहे.

मनोवृतीतील बदल : मानव फक्त स्वतःचा विचार करत आहे. मानवाचा मी हा त्याच्यावर पूर्णपणे नेतृत्व करत आहे. त्यामुळे तो इतरांचा विचार करत नाही. त्यामुळे माणुसकीचा लोप होत आहे. जेव्हा मानवात आपण सारे ही वृत्ती निर्माण होईल तेव्हाच माणुसकी जपली जाईल

वेळेचा अभाव : प्रत्येकाकडे वेळेचा अभाव अगदी सुईच्या काट्याप्रमाणे मानवी जीवनाची २४ तास कसरत चाललेली आहे. चाकोरीबाहेर जाऊन इतरांचा आणि समाजाचा विचार केला जात नाही. झन्म दिलेल्या मात्यापित्यासाठीसुद्धा वेळ नाही. ज्या मात्यापित्यांनी आपल्या मुलांचे संगोपन करण्यासाठी आपला सारा वेळ दिला त्यांना त्यांच्या म्हातारपणात मुलांकडून वेळ दिला जात नाही.

उपाय :

स्पर्धा मानवाने स्पर्धाकरांनी परंतु आपल्या ऐपतीप्रमाणे आणि आपल्या कुवतीप्रमाणे त्याने स्पर्धेत भाग घेणे आवश्यक आहे. परंतु प्रत्येक स्पर्धेत उतरताना सहकार्य, नैतिकता यांची बंधने त्यांनी पाळली पाहिजेत इतरांना त्रास किंवा त्यांची फसवणूक न करता स्पर्धात्मक भावनेने आपले यश प्राप्त करण्याचा प्रयत्न करावा तरच माणुसकीचे संवर्धन होईल. प्रत्येक धर्मातील संस्कृती महान आहे त्यांचे संवर्धन झालेच पाहिजे.

प्रत्येक धर्माची संस्कृती महान आहे प्रत्येक धर्मात सहकार्य, माणुसकी, नैतिकता, मानवीविकास विषयी स्पष्ट केले आहे . प्रत्येकाने आपली संस्कृती जपली तर माणुसकी वाढेल मानवाचे राहणीमान बदलल्याने संस्कृती लुप्त होत आहे प्रत्येकाने संस्कृती जपली तर आपोआपच माणुसकीचा विकास होईल .

कोणत्याही परिणामाची भीती बाळगू नका . त्याक्षणी कोणाला मदत करता येईल तेव्हढी करा . आपली माणुसकी जगवणे आपल्याच हातात आहे . आपल्या सर्वच धार्मिक ग्रंथातून सांगितलेली शिकवण आहे की जर आपण कोणासाठी एक चांगले काम करतो तेव्हा आपल्या आयुष्यात चार चांगल्या गोष्टी होतात .

माणुसकी जगवायला वाट बघू नका . माणुसकी मुठभर आणि माणंस मणभर हे बदलणे आवश्यक आहे . मानव फक्त स्वतःचा विचार करत आहे मानवाचा मी हा त्याच्यावर पूर्णपणे नेतृत्व करत आहे त्यामुळे तो इतरांचा विचार करत नाही . त्यामुळे माणुसकीचा लोप होत आहे . जेव्हा मानवात आपण सारे ही वृत्ती निर्माण होईल तेव्हाच माणुसकी जपली जाईल .

शेवटी एवढच सांगेन, आपल्यातील माणुसकी जगवा हो...... स्वतःसाठी तर सगळेच जगतात पण कधीतरी इतरांसाठी पण जगून पहा . लोकांचा विचार करा . इतरांचा आदर करा ज्यांना मदतीची गरज असेल त्यांना मदत करा . हिच खरी माणुसकी आहे . तीच हरवली तर माणूस शोधून सापडणार नाही . मुठभर माणुसकीही हातातून घरंगळून जायला वेळ लागणार नाही .

...

Vol: 5th , Issue : IV, English-Marathi, Quarterly: 1st March. 2017,ISSN : 2319-5525